

YAZI TÜRLERİ-2

Hikâye Edici Metinler

Bir olayın yer, zaman, kişi belirtilerek ve bir plan dahilinde okuyucunun veya dinleyicinin zihninde canlandırılacak şekilde anlatıldığı metinlere hikâye edici metinler denir.

- ♣ Hikâye
- ♣ Roman
- ♣ Masal
- ♣ Tiyatro
- ♣ Fabl
- ♣ Efsane
- ♣ Destan

Hikâye Edici Metinlerin Genel Özellikleri

- ♣ Olaya dayalı metinlerdir. Bir olay ya da olay örgüsü içerir.
- ♣ Bir ana düşünceye sahiptir.
- ♣ Kişi, zaman ve mekân (yer) öğelerine yer verilir.
- ♣ Olaylar belli bir plana bağlı kalınarak anlatılır.
- ♣ Duygusal ve düşsel öğelere yer verilir.
- ♣ Anlatıcı bellidir.

1.Hikâye (Öykü)

Yaşanmış veya yaşanması mümkün olan olayların okuyucuya haz verecek şekilde anlatıldığı kısa edebî yazılardır. Ele alınan bir olay ya da durum serim, düğüm ve çözüm planına uygun işlenerek sonuçlandırılır.

ÖRNEK

Bahçesinde bulacağımdan emin adımlarla sokak kapısından girdikten sonra oraya yöneldim. Onu hemen değirmenin altında, bir ağacın dibinde bir şeyle uğraşırken buldum. Önce beni sezemedi, sonra kum çıtırıtılarından anlayarak başını çevirdi. Ayağa kalktı ve beni görmekten dolayı şaşmamış bir gülümsemeyle “Bir elma ağacını kurtarmaya çalışıyordum.” dedi. “Bilseniz, bu kurtlar ne korkunç bir afet!” Oturduk. Mayısın tatlı güneşi akasyaların taze yapraklarından ancak ince bir toz hâlinde dökülerek ayaklarımızın altındaki kumları sisli bir yıldızla boyuyordu. Aramızda sazdan örülmüş bir masa vardı.

2. Roman

Genellikle insanların serüvenlerini, iç dünyalarını, toplumsal bir olay ya da olguyu, insan ilişkilerini ve değişik insanlık durumlarını yansıtmayı amaçlayan uzun yazı türüdür. Serim, düğüm ve çözüm olmak üzere üç bölümden oluşur.

ÖRNEK

Ada'nın Kuzguncuk dışından gelen arkadaşları ve akrabaları arasında en çok ilgilendiği çocuk, büyük dayısının kızıydı. Şair dayı, bekâr ve çocuksuzdu fakat Kuzguncuk'ta bir kez dahi görmediğimiz mimar büyük dayısının kızı sık sık Adalara gelir, hafta sonlarında onlarda kalırdı. Çekingen, kırılgan ve pek sessiz kız olan kuzeni, Ada'ya hiç benzemezdi.

! DİKKAT

Roman ile Hikâye Arasındaki Farklar

- ♣ Romanda olaylar zinciri vardır, hikâye tek olay üzerine kurulur.
- ♣ Romanda kişi kadrosu hikâyedekine göre çok daha geniştir.
- ♣ Romanda olayların yaşandığı zaman dilimi, hikâyedekinden daha uzundur.
- ♣ Romanda mekân, hikâyedekine göre daha çok ve çeşitlidir.
- ♣ Romanda kişi ve mekân betimlemeleri hikâyedekine göre ayrıntılıdır.

3. Masal

Olağanüstü kahramanların başlarından geçen olağanüstü olayların yer ve zaman belirtilmeden anlatıldığı yazı türüdür. Masallar kalıplaşmış bir tekerleme ile başlar ve biter.

ÖRNEK

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, deve tellal iken, pire berber iken bir hakan varmış. Kara baklayı çok sevmiş. Her yıl bir tarla ektirmiş, tam bakla vereceği sırada bir at gelir, bütün baklaları yermiş. Padişah bir yıl tarlanın etrafını kara sakızla donatmış, at yine gelmiş, tarlaya girerken kara sakıza yapışmış. Atı tutmuşlar, hakanın has ahırına koymuşlar.

4. Fabl

İnsanlar arasında geçen olayları hayvanlar, bitkiler ya da cansız varlıklar arasında geçiyormuş gibi göstererek bu yolla insanlara ahlak ve ibret dersi vermek, örnek göstermek ya da bir düşünceye güç kazandırmak için oluşturulan yazı türüdür.

ÖRNEK

Alakarganın birinin karnı acıkmışmış, gitmiş bir incir ağacına konmuş. Bakmış yemişler daha ham, olsun diye beklemiş. Tilki onun orada öyle yllandığını görünce merak etmiş, nedenini sormuş. Alakarga anlatmış. Tilki işin aslını öğrenince: "A dostum!" demiş, "böyle bir umuda bağlanmak da olur mu? Umut hülyalar kurmaya yarar ama karın doyurduğunu hiç duymamışız!"

5. Tiyatro

Sahnelenmek için yazılmış eserlerdir. Tiyatronun diğer eserlerden farkı, diğer eserler okunmak için yazılırken tiyatro, sahnelenmek için yazılır.

ÖRNEK

HUSREV (Husrev tutuk bir yürüyüşle Osman'a doğru bir kaç adım atar.)— Kim kesti bahçedeki incir ağacını?

OSMAN — Ben kestim efendim.

HUSREV — Kim söyledi kesmeni?

OSMAN — Hanımefendi emrettiler.

HUSREV — Ne çıkar bir aciz inciri kurutmaktan? Hanımefendiye söyle! Sana emretsin. İçimdeki ağacı kes! O aciz değil, çok kuvvetli.

6. Efsane (Söylence)

Geçmişten günümüze söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâyelere efsane denir. Efsaneler sözlü olarak ortaya çıkan anonim eserlerdir. Efsanedeki konular bir kişiye, olaya veya yere dayandırılır.

ÖRNEK

Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan, ordusuyla Mik Bulak (Bin Pınar) denen göllerin başında konaklamış. Hizmetçilerden biri, göllerden birinde kesilmiş bir ördeği yıkarken ördek canlanıvermiş ve uçup gitmiş. Böylece gölün ölümsüzlük suyu ile dolu olduğu anlaşılmış. Ancak göllerin sayısı çok olduğundan ölümsüzlük suyu ile dolu olan göl daha sonra hatırlanamamış. Uzun Hasan bu bölgeye Bingöl adını vermiş.

7. Destan

Milletlerin hayatını derinden etkileyen tarihî ve sosyal olayları (savaş, kıtlık, göç...) anlatan, şiir biçiminde söylenmiş uzun edebî eserlere destan denir. Destanlar söyleyeni belli olmayan (anonim) sözlü eserlerdir. Gerçek olaylardan doğsa da destanlar dilden dile aktarılırken birtakım olağanüstülükler kazanır. Destanlar millî bir özellikler taşır.

ÖRNEK

Manas, Manas olup adı sanı duyulunca yurttan ona muhatap çıkmadı. Küçük Manas bağırınca ormandaki kaplanlar kaçardı. Manas bebekliğinde ağlamayı bilmiyordu, yaramazlık yapardı, istese obanın ocağındaki ateşten yalın ayak geçerdi. İçinden geçilmez çam ormanında tek başına dolaşırdı. Ev kadar taşları dağdan yuvarlardı. On beş yaşındaki çocuğun elini sıkıp ağlatıyordu. Manas üç yaşına geldiğinde Çong Cindi diye biliniyordu. Delikanlılarla eşit oldu, devenin kuyruk sokumu kemiğini tek eliyle birleştirir, gök öküzün boynuzunu kırardı. Onunla güreşmeye kimse çıkamazdı

ÖRNEK

Denizin hırçınlaştığı bir mevsimdi. Gökyüzündeki gri bulutlar gelip gelip içime oturuyorlardı. Bir ağırlık hissediyordum. Başım ağrıyor, tam kalbimin üstünde duran bir yumruk yok olmak bilmiyordu. Nefes alamıyordum. Ne olmalıydı da ben sakin, rahat bir uyku uyuyabilirdim, içimde küçük bir sevinç hissedebilmeliydim, bilmiyordum. Arkadaşlarımla birlikteydim. Ama çok aksiydim, sıkıntılıydim. Arkadaşlarım da öyleydi. Yalancı bir sevinç dışı vurmak için uğraşıyorduk hepimiz. Ama bir türlü olmuyordu. Birkaç saniye yalandan gülmeyi, sevinçli olmayı başarabilen yüzümüz; sert bir rüzgârın ya da bir dalga sesinin etkisiyle, eski hâline dönüyordu. Sonbaharın tadını çıkartmak için gelmiştik sözde. Bütün gün yağın yağmura ve hırçın denize bakıp kahve içiyorduk.

Bu metin aşağıdaki metin türlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Hikâye B) Masal C) Tiyatro D) Fabl

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisi bir masalın girişi olabilir?

- A) İrmaktan su taşıyan çocuklar dağ yolunda bir ihtiyar adamın yatığını haber verdiler. Bir boz eşek de başıboş, oralarda dolaşıyordu.
- B) Kara koyun otluyormuş. Bir ara başını kaldırmış. Bir de ne görsün? Çoban da sürü de görünürlerde yok! O sırada aç bir kurdun üstüne geldiğini görmüş. Çok korkmuş. Kurdun gözleri parlıyormuş.
- C) Dağda yaşayan bir fare varmış. Bir gün karnı çok acıkmış. Elma bahçesine girip üç tane elma yemiş. Dönerken yolda bir adam görmüş. Adam, elinde su kovası, evine gidiyormuş.
- D) Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Develerin tellallık ettiği şehirlerde köylerde, tilkiler berber iken eski hamam içinde... Nînem evde ağlarken ben annemin beşiğini tıngır mıngır sallarken...

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisi hikâye edici bir metin değildir?

A) Perdeyi aralayıp dağa baktı. Gecenin bu ilerlemiş saatinde ne eteklerine yayılmış kentin şakır şakır ışıkları ne de tepelere doğru tırmanan konduların dağınık cılız ışıkları kalmıştı. Pencerenin önünde, yemek masasını çevreleyen sandalyelerden birinde oturuyordu. Salon karanlıktı. Gecenin kendine özgü boğuk, uzak, gizemli seslerini dinleyerek çay içiyordu.

B) Sinop'ta havalimanından çıkınca servisine binerek kısa sürede şehir merkezine varıyoruz. Zaten havalimanından şehre uzaklık 7 km. Şehir merkezinde, tam da balıkçı barınağının karşısındaki otelimize elimizle koymuş gibi kolayca ulaşıyoruz. Yerleşme ve biraz dinlenmeden sonra ilk yaptığımız, öğlen yemeği için Sinop mantısını tadacağımız ve önerilere göre önceden planladığımız lokantaya gitmek oluyor.

C) Hakkı, yattığı bölme ısınınca yataktan çıktı. Penceresini örten meshin perdeyi ucundan bir halkayla tutturulduğu pimden kurtarınca perde hızla üstteki çubuğa sarıldı. Dışarıda karanlık kırılmış, gün ağır ağır ışımaya başlamıştı. Hava kapalıydı. Dün beklenen, Şefik ile İlker'in yağacak diye iddiaya girdikleri yağmur bugün mutlaka yağacaktı. Alçak tepeler bile bulutlarla kaplıydı.

D) Salona girince gözleri kamaştı birden. Böylesi bir aydınlığa hazır değildi. Halka halka balık dilimleri tavada nar gibi kızarmıştı. Salata bile geceye uyum gösterecek diye süslenip püslenerek her geceki sıradanlığından arınmıştı. Salata değil de bir tabloydu sanki. Hangi çatal gelir de bozardı bu uyumu. Misafirler gelmeden yemek yemek yasaktı ama karnı gerçekten de çok acıkmıştı.

ÖRNEK

Bir olayın kişi, yer ve zamana bağlı olarak anlatıldığı metinlere hikâye edici metinler denir. Hikâye edici metinler gerçek değil, kurmacadır.

Bu açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisi hikâye edici bir metindir?

A) Haruki Murakami, 1949'da Kobe'de doğdu. Vaseda Üniversitesinde klasik drama eğitimi aldı. İlk romanı Kaze no oto o kike (Rüzgârın Şarkısını Dinle) 1979'da yayımlandı. 21. yüzyıl edebiyatının en önemli isimlerinden olan Murakami'nin kitapları pek çok ödül aldı, tüm dünyada kırkın üzerinde dile çevrildi.

B) Yaşlı kadın ulu bir çınarın altına oturmuş, iki gündür yerinden pek kıpırdamamıştı. Kim bilir kaç asırlık dev ağacın altında, kahverengi deriden yapılmış sert valizinin üstüne tünemiş durumda, öylece bekliyordu. Derisi yer yer yıpranmış valizin köşebentleri, ortasından geçen kalın palaska ve kenarlarını koruyan kabaralar, çok eskilerde kalan bir seyyahlar dönemini hatırlatıyordu.

C) Şartlar uygun değilse yazamazsın. En basiti sessizlik lazım insana... Belki çok kısıp bir müzik de iyi gelir. Kahve de isteyebilirsin ama sütlü olmasın, filtre kahve olsun mesela üst üste iki fincan iç. Yazı seni çağırırsın, sen yazıya gitme, sen gidersen hep eksik gidersin, o çağırıyorsa yazma.

D) Memeliler sınıfından olan filler hortumlu hayvanlardır. Fillerin Afrika savana fili, Afrika orman fili ve Asya fili olmak üzere üç türü bulunur. Asya filinin Sri Lanka fili, Sumatra fili ve Hint fili olmak üzere üç alt türü vardır. Bazı bilim insanları Borneo cüce fili olarak bilinen filin de Asya filinin bir alt türü olduğunu öne sürüyor. Afrika filleri Sahra'nın güneyinde, Asya filleriyle Asya'nın güneydoğusundaki savanalarda, ormanlarda ve çayırarda yaşar.

ÖRNEK

Köyün birinde yaşlı bir adam varmış. Çok fakirmiş ama kral bile onu kıskanmış. Öyle dillere destan bir beyaz atı varmış ki kral bu at için ihtiyara neredeyse hazinesinin tamamını teklif etmiş ama adam satmaya yanaşmamış. “Bu at, bir at değil benim için; bir dost, insan dostunu satar mı?” dermiş hep. Bir sabah kalkmışlar ki at yok. Köylüler, ihtiyarın başına toplanmış: “Seni ihtiyar, bu atı sana bırakmayacakları, çalacakları belliydi. Krala satsaydın ömrünün sonuna kadar beyler gibi yaşardın. Şimdi ne paran var ne de atın.” demişler.

Bu parça aşağıdaki metin türlerinin hangisinden alınmıştır?

- A) Fabldan
- B) Hikâyeden
- C) Masaldan
- D) Anıdan

ÖRNEK

Yaşanmış veya yaşanabilir olayların anlatıldığı türdür. Olayın kahramanları hayatın içindendir. Gerçek dışı ya da hayatın akışına zıt bir durum bu metinlerde söz konusu değildir. Olaylar dar bir mekânda ve kısa bir zaman diliminde yaşanır.

Yukarıda açıklaması verilen metin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Roman
- B) Fabl
- C) Masal
- D) Hikâye

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisi bir fabldan alınmıştır?

- A) Bir varmış, bir yokmuş; evvel zaman içinde, kalbur saman içinde uzak bir ülkede iyi kalpli bir padişah varmış.
- B) Tuzağa düşen geyik, diğer geyiklerden yardım istemiş. Fakat diğer geyikler orman çok güvenli olmadığı için yardıma gelmemişler.
- C) Gökşen, okulun ilk günü oldukça heyecanlıydı fakat annesinin yanında olması ona güven veriyordu. Bu yüzden heyecanını bastırmak hiç de zor olmadı.
- D) 1889 yılında Samsun'un Terme ilçesinde doğdu. İlkokulu, ortaokulu ve liseyi Çarşamba'da okudu. Selçuk Üniversitesini kazandı ve dört yılda bitirip veteriner hekim olarak göreve başladı.